

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЗЛЕННЯ САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 50 (1013)

Субота, 11 снежня 1954 года

Цана 50 кап.

15 снежня ў сталіцы нашай Радзімы —

Маскве адкрываецца Другі з'езд

пісьменнікаў Совецкага Саюза.

Да новых творчых поспехаў савецкай літаратуры

15 снежня ў сталіцы нашай Радзімы — Маскве лачна сваю работу другі Усеаюзны з'езд савецкіх пісьменнікаў. З усіх канцоў нашай зямлі з'едуцца сюды дэлегаты — прадстаўнікі літаратуры ўсіх савецкіх народаў і народнасцей для вырашэння напружаных пытанняў літаратурнага жыцця.

Як да сапраўднага свята савецкай культуры, рыхтаваліся да з'езду і шматлікія чытачы. Перадз'ездаўскія літаратурныя вечары, абмеркаванні лепшых кніг, сустрэчы з іх аўтарамі, выступленні чытачоў на старонках нашага друку — усё гэта — лепшы доказ таго, наколькі моцная дружба ўстанавілася ў нас паміж творами кнігі і іх чытачамі.

Цікава, ні ў адной краіне свету, літаратура не карыстаецца такой любоўю і пашанай, як у нашай краіне. І гэта зразумела, бо толькі наша, савецкая літаратура, выходзіць ў сваіх чытачоў самыя найлепшыя і высакародныя пабуды, стварае такія вобразы герояў, чые паходжаны і ўчынкі з'яўляюцца ўзорам, вартым пераімання і наслідавання. Неадрама твораў нашых кніг — савецкіх пісьменнікаў любоўна называюць інжынерамі чалавечых душ, укладваючы ў такое азначэнне не толькі глыбокі сэнс, але і вызначваючы гэтым вялікі абавязак савецкай літаратуры перад сваім народам.

Два дзесяцігоддзі адзінаццаці гадоў Першага Усеаюзнага з'езду. Нямае вялікіх гістарычных падзей адбылося за гэты час. Непалапучна выразае, расквітнеў і ўмацаваўся Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік. Разам з ім расквітнеў і выразае шматлікая і пштанцыянальная савецкая літаратура. Цяпер, з вышэйшай дэкадэнтавага росту вельмі добра бачна, якімі гіганцкімі крокамі ішла яна на сустрэчу новым і новым задачам, якія суровыя выпрабаванні вытрымала яна разам з народам у Вялікай Айчыннай вайне. Дванаццаць год — дастаткова час, каб пераканацца і ў тым, якую вялікую ролю ў згуртаванні творчых сіл адгравала нашаму партыі аб ліквідацы літаратурных групіровак і стварэнні адзінага Саюза савецкіх пісьменнікаў.

Вялікае значэнне для развіцця Усеаюзнай пісьменніцкай арганізацыі і наладжвання яе работы меў тое, што з першых крокаў яе ўзначаліў Аляксей Максімавіч Горкі. Класіфікацыя аб стварэнні дэлавоў абстаноўкі ў Саюзе, ён з асаблівай настойлівасцю падкрэсліваў думку аб выхаванні ў літаратуры паўднёва калектыўнай адданасці за сталі літаратуры.

Класіфікацыя аб павышэнні паўднёва калектыўнай адданасці, Аляксей Максімавіч настойваў падкрэсліваў неабходнасць узаемнай творчай вучобы, абмену творчым вопытам. Ён разумев, што ў творчай арганізацыі не можа існаваць стэлы камандавання, атмосфера захвальвання твораў асобных пісьменнікаў. Ён патрабаваў, каб у такой арганізацыі, як Саюз пісьменнікаў, кожны быў член заўсёды адчуваў падтрымку і дапамогу сабрата па перу. «Партыя і ўрад, — гаварыў А. М. Горкі, — адбараць у нас і права камандаваць адін адным, прадстаўляючы права вучыць аднаго аднаго. Вучыць — значыць узаемна дэліціраць волітаем. Толькі гэта. Толькі гэта, і не больш гэтага».

А. М. Горкі настойваў класіфікацыя аб выхаванні пісьменніцкіх вадраў. Яго радавала з'яўленне кожнага новага імя ў літаратуры. Работа Аляксея Максімавіча з маладымі — узор сапраўднай работы чалавека, які быў кроўна зацікаўлены бурным ростам літаратуры.

Літаратурны запаветні А. М. Горкага не страцілі сваёй варты і цяпер. І цяпер іныя робяць сваё добратворнае ўздзеянне на літаратурную грамадскасць, на стварэнне ў ёй той дэлавоў і дружнай абстаноўкі, якая павінна быць у творчым асяродкі.

Наша пісьменніцкая грамадскасць прадстаўляе сабой вялікую шматнацыянальную арганізацыю. За дванаццаць год, якія мінулі пасля першага з'езду, яна павялічылася колькасцю з 1500 да 3990 чалавек. На многіх мовах размаўляе яна са сваімі чытачамі. Значна павялічылася колькасць назваў і тыражы кніг. Калі ў 1934 годзе на рускай мове было выдадзена 1813 назваў кніг тыражом у 32 мільёны 749 тысяч экзэмпляраў, дык у 1953 годзе выйшла з друку 2 тысячы 733 назвы кніг з тыражом у 159 мільёнаў 801 тысячу экзэмпляраў. За гэты-ж час тыраж вы-

даннаў на мовах брацкіх народаў выраза з 5 мільёнаў 968 тысяч да 38 мільёнаў 526 тысяч экзэмпляраў — г. зн. большым у шэсць разоў. Цікава адзначыць і такі факт, што за перыяд паміж Першым і Другім з'ездамі ў 27 разоў павялічыўся тыраж і ў чатыры разы — колькасць назваў кніг пісьменнікаў брацкіх літаратур, выдадзеных у перакладах на рускую мову.

Прыведзены лічбы з'яўляюцца красамоўным сцверджаннем бурнага росту савецкай літаратуры і адлюстраваннем той вялікай пераключыцкай работы, якая праводзіцца ў нашай краіне і дзякуючы якой здыбты нацыянальных літаратур станаюцца здыбткам усёй савецкай літаратуры.

За міжз'ездаўскі час надзвычай выраза і літаратура беларускага народа. Дванаццаць год назад усеаюзны чытач ведаў нашу літаратуру бадзі што толькі па перакладах твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа, прычым, перакладах непаматлікіх. А паглядзіце сёння! З іх калекцыя новых іменных беларускіх пісьменнікаў і новых кніг знаёмы шматлікім чытачам савецкіх чытач. На іх вылікае рускага народа толькі за пасляваены час вышэйшы збор твораў Янкі Купалы, Якуба Коласа, выбраны твораў З. Вадугі і К. Чорнага, твораў Э. Самуйленка, М. Лынькова, К. Крашывы, П. Броўкі, А. Куляшова, П. Глеба, М. Танка, П. Панчанкі, І. Шамякіна, Я. Брыля, К. Кірэенкі, Т. Хадкевіча, І. Мележа і іншых пісьменнікаў. Дзякуючы выданням на рускай мове многія беларускія кнігі атрымалі магчымасць быць перакладзенымі і на іншыя мовы савецкіх народаў і народаў краін народнай дэмакратыі.

Выход беларускай кнігі на шырокае ўсеаюзнае асяроддзе сведчыць і аб павышэнні пісьменніцкага майстэрства нашых літаратураў.

Мы ганарымся тым, што савецкая літаратура — самая багатая і самая перадавая літаратура ў свеце. Багатая яна і талентамі і іржасцю нацыянальных формаў. Яна — самая перадавая ў свеце па сваіх высокіх, перадавых і самых гуманых ідэях. На прыкладзе нашай літаратуры вучацца жыць і твараць перадавыя людзі зарубешных краін.

Пісьменніку трэба заўсёды памятаць, што яго чытач — гэта актыўны будаўнік камунізму. Ён сам — творца новага жыцця, творца ўсіх дасягненняў навуцы і тэхнікі. І таму чытач мае законнае права патрабаваць ад літаратуры, каб яго гераічныя працоўныя справы былі шырока і іржа адлюстраваны ў новых кнігах. Невыпадкова, што галоўнай праблемай, вакол якой разгарнуліся спрэчкі ў перадавай з'ездаўскіх дні, была праблема стварэння вобразна станаўчага героя. Зусім слушна ўважвалася, што станаўчы герой — асноўны герой савецкай літаратуры.

У дні перадавай з'ездаўскіх дыскусій пісьменнікі і чытачы ўзналі на старонках газет і часопісаў шмат напружаных пытанняў, якія патрабуюць калектыўнага вырашэння. Гаварылася аб адсутнасці належнай колькасці твораў драматургіі і кінодраматургіі, што стрымлівае як дэлаўшы рост тэатральнага мастацтва, так і выпуск новых поўнаметражных фільмаў. Астае ад надзённых патрабаванняў і літаратура для дзяцей. На многія хвалюючыя пытанні юныя чытачы не знаходзяць адказаў ў кнігах, выпушчаных за апошні час. У літаратурнай крытыцы адсутнічае грунтоўны аналіз практычнай савецкай паэзіі, паказ яе дасягненняў, высветленне тых прынцыпаў, якія абумовілі пэўную шэраць некаторых паэтычных твораў. Як у пісьменніку, так і ў чытачоў былі сур'ёзна прэтэнзіі да крытыкаў за тое, што іны ў сваіх работах мала ўвагі аддавалі разгляду спецыфікі мастацкай творчасці, што іны яшчэ ў усёй велічы не паказалі багацейшую практыку нашай літаратуры. Крытыка мала закрывае праблем, звязаных з пісьменніцкім майстэрствам, з развіццём нацыянальных літаратур, з практыкай перакладчыцкай работы, якая ў шырокіх маштабах праводзіцца ў нашай краіне.

Пісьменніцкая арганізацыя прышла да свайго Другога Усеаюзнага з'езду згуртаваным і моцным літаратурным атрадам. Яна слаўна працавала на карысць народа і Радзімы. З'езд падымае вынікі гэтай работы і намяціць канкрэтныя шляхі да яшчэ большага ўздыму нашай літаратуры.

З'езд прадстаўнікоў савецкай грамадскасці, прысвечаны дзесяцігоддзю франка-савецкага Дагавора аб саюзе і ўзаемнай дапамозе

Савецкі народ шырока адзначае дзесяцігоддзе Дагавора аб саюзе і ўзаемнай дапамозе паміж Савятам Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік і Французскай Рэспублікай.

10-га снежня адбыўся сход прадстаўнікоў грамадскасці Масквы, прысвечаны гэтай зямназначнай дзе. Сход быў арганізаваны Савецкім камітэтам абароны міру, Усеаюзным Цэнтральным Савятам прафесіянальных саюзаў, Усеаюзным таварыствам культурнай сувязі з заграйцай, Акадэміяй навук ССР, Савятам савецкіх пісьменнікаў, антыфашысцкім камітэтам Савецкіх жанчын і Антыфашысцкім камітэтам савецкай моладзі.

Калонная зала Дома Саюзаў у святочным убранні. Сяда ўпрыгожана жывымі кветкамі і дзяржаўнымі флагамі Савецкага Саюза і Французскай Рэспублікі. Золатам зліваюць лічбы: 1944—1954. На рускай і французскай мовах напісаны словы: «Найхэйшая дружба і супрацоўніцтва паміж народам Савецкага Саюза і Французскай Рэспублікі ў інтэрэсах умацавання міру!».

Залу запоўнілі больш за дзве тысячы чалавек — перадавыя прамысловыя і сельска-гаспадаркі, вучоныя, пісьменнікі, студэнты, майстры мастацтва. Масквічы сабраліся сюды, каб адзначыць гэтую важную ў гісторыю двух народаў дату, каб перадаць словы прывітання і дружбы народам Францыі, усім французскім патрыятам, якія змагаюцца за нацыянальную незалежнасць і бяспеку сваёй Радзімы.

Бурнымі, праціглымі апладысментамі вітаюць прысутныя паўленне ў прэзідыуме таварышаў Н. А. Булганіна, Г. М. Маленкова, А. І. Мінаева, В. М. Молатава, Н. С. Хрушчова, Н. М. Шверніка.

На сходы прысутнічалі Надзвычайны і Поўнамоцны Пасол Французскай Рэспублікі ў ССР Луі Жокс, супрацоўнікі Французскага Пасольства, галоўны і супрацоўнікі дыпламатычных прадстаўніцтваў, акрэдытаваныя ў Маскве, французскія пісьменнікі Луі Арагон і Эльза Трыале, прадстаўнікі савецкай і зарубешнай прэсы.

Сход прадстаўнікоў савецкай грамадскасці адкрывае Старшыня Усеаюзнага Цэнтральнага Савета Прафесіянальных Саюзаў Н. М. Швернік.

Урачыста гучаць Дзяржаўныя Гімны Французскай Рэспублікі і Савецкага Саюза. Слова для даклада — «Дзесяцігоддзе Дагавора аб саюзе і ўзаемнай дапамозе паміж Савятам Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік і Французскай Рэспублікай» прадстаўляе Старшыня Савета Міністраў РСФСР А. М. Пузыраў.

За мір, за дружбу паміж народамі

Сход прадстаўнікоў савецкай грамадскасці, прысвечаны дзесяцігоддзю франка-савецкага Дагавора аб саюзе і ўзаемнай дапамозе

Сход прадстаўнікоў савецкай грамадскасці Масквы, прысвечаны гэтай зямназначнай дзе. Сход быў арганізаваны Савецкім камітэтам абароны міру, Усеаюзным Цэнтральным Савятам прафесіянальных саюзаў, Усеаюзным таварыствам культурнай сувязі з заграйцай, Акадэміяй навук ССР, Савятам савецкіх пісьменнікаў, антыфашысцкім камітэтам Савецкіх жанчын і Антыфашысцкім камітэтам савецкай моладзі.

Калонная зала Дома Саюзаў у святочным убранні. Сяда ўпрыгожана жывымі кветкамі і дзяржаўнымі флагамі Савецкага Саюза і Французскай Рэспублікі. Золатам зліваюць лічбы: 1944—1954. На рускай і французскай мовах напісаны словы: «Найхэйшая дружба і супрацоўніцтва паміж народам Савецкага Саюза і Французскай Рэспублікі ў інтэрэсах умацавання міру!».

Залу запоўнілі больш за дзве тысячы чалавек — перадавыя прамысловыя і сельска-гаспадаркі, вучоныя, пісьменнікі, студэнты, майстры мастацтва. Масквічы сабраліся сюды, каб адзначыць гэтую важную ў гісторыю двух народаў дату, каб перадаць словы прывітання і дружбы народам Францыі, усім французскім патрыятам, якія змагаюцца за нацыянальную незалежнасць і бяспеку сваёй Радзімы.

Бурнымі, праціглымі апладысментамі вітаюць прысутныя паўленне ў прэзідыуме таварышаў Н. А. Булганіна, Г. М. Маленкова, А. І. Мінаева, В. М. Молатава, Н. С. Хрушчова, Н. М. Шверніка.

На сходы прысутнічалі Надзвычайны і Поўнамоцны Пасол Французскай Рэспублікі ў ССР Луі Жокс, супрацоўнікі Французскага Пасольства, галоўны і супрацоўнікі дыпламатычных прадстаўніцтваў, акрэдытаваныя ў Маскве, французскія пісьменнікі Луі Арагон і Эльза Трыале, прадстаўнікі савецкай і зарубешнай прэсы.

Сход прадстаўнікоў савецкай грамадскасці адкрывае Старшыня Усеаюзнага Цэнтральнага Савета Прафесіянальных Саюзаў Н. М. Швернік.

Урачыста гучаць Дзяржаўныя Гімны Французскай Рэспублікі і Савецкага Саюза. Слова для даклада — «Дзесяцігоддзе Дагавора аб саюзе і ўзаемнай дапамозе паміж Савятам Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік і Французскай Рэспублікай» прадстаўляе Старшыня Савета Міністраў РСФСР А. М. Пузыраў.

З прамовамі выступілі акадэмік В. В. Вінаградаў, работніца бавуўнянага камбіната «Трохгорная мануфактура» Д. П. Смірнова, пісьменнік І. Г. Эрэнбург, пісьменніца А. А. Караваева.

На сходы выступілі Першы Намеснік Старшыня Савета Міністраў і Міністр замежных спраў ССР В. М. Молатаў.

Вечар започыўся вялікім канцэртам. Былі выкананы творы рускай і захадне-еўрапейскай музычнай класікі, савецкіх і французскіх кампазітараў.

(ТАСС).

Зарука бяспекі і міру

На фабрыках і заводах, у калгасах, ва ўстановах культуры адбываюцца многалюдныя мітынгі, прысвечаныя Дэкларацыі Маскоўскай Нарайды еўрапейскіх краін па забеспячэнню міру і бяспекі ў Еўропе.

Працоўныя нашай краіны адзінадушна вітаюць Дэкларацыю, выказваючы сваю непахісную волю разам з усімі міралюбнымі народам адстаяць справу міру, не дапусціць развязвання новай вайны.

Дэкларацыя розуму і сумлення мільянаў

Параўнаўча надаўна нам давалася павялічыць у невялікім патэдамскім палацы, у якім галоўны чатырох вялікіх дзяржаў не толькі казалі сваё слова, звернуўшы да ўсяго чалавецтва, але і завасталі сваё подпісы пад урачыстым абяцаннем ніколі не дапусціць магчымасці адраджэння германскага імперыялізму. Яны абавязаліся пільна сачыць за тым, каб ні рэйксвер, ні вермахт ніколі больш не ўзнялі галавы, каб народы Еўропы жылі ў міры і дружбе і каб германскі народ, аб'яднаўшыся ў адзіную міралюбную дэмакратычную дзяржаву, змог заняць пачаснае месца ў самім будаўніцтве міру.

З гэтай радасцю чыталі мы гэтыя гэтае паўднёвае! Дзеянне, мінула не так многа год. А нібыта стагоддзі раздзілі той дзень і сённяшні.

Палац пусты. Пагадненне захавана ў глыбокіх сейфах. Тры з чатырох вялікіх дзяржаў не жадаюць нават успомніць аб ім. Германія разарвана на часткі. Над яе захаднай часткай навесілі цёмныя свінцовыя хмары. Цэпра і змрок у італьянскім і пераносным сэнсе гэтых слоў адзінаццаці кожнага, хто наведвае сённяшняю Заходнюю Германію. Змрок — самы лепшы стан атмасферы для авантурыстаў. Іто штучна ствараюць тым, каму ён на карысць. Гэта стары прыём. Аб ім пісаў яшчэ вялікі амерыканец Марк Твен, расказваючы аб тым, як амерыканскія і англійскія запраўныя «фабрыкуюць вайну», прымусяючы хадаць людзей у цэпры.

Сапраўднае сутнасць імперыялізма асабліва выраза бачна людзям у яркім святле Маскоўскай Нарайды прадстаўнікоў лагера міру, у асянкі і справядлівых словах яе Дэкларацыі.

Ішчэ з першых дзён апублікавання савецкай прапановы аб агульнаеўрапейскай бяспекі заправілі імперыялізма сабраліся падманам і надасоўкай зменшыць уражанне ад Дэкларацыі. Ім удалося намягожае. Зразумела, тым, каго яны «кормяць з рук», не адражылася дадуць свой голас да галасу сумлення. Што-ж, можна прымусяць маўчаць палахлівых правіцеляў, можна заткнуць горла ўласнай «пазіцыяй», але невага ўтайці Праўду ад людзей, якія не жадаюць хадаць у цэпры!

З радасцю і гордасцю прачыталі простыя людзі свету маскоўскую Дэкларацыю. Яны ўбачылі ў ёй заруку бяспекі, заруку перамогі свята над цэпрай. Убачылі сілу і гатоўнасць народаў Еўропы абараняць вялікія правы працоўнага чалавека, права жыць у міры і дружбе з усімі, хто хоча жыць для таго, каб чалавецтва пабудавала сваё шчасце.

Мікола САДКОВІЧ.

Месца паэзіі —наперадзе

У апошні час, асабліва перад Другім усеаюзным з'ездам пісьменнікаў, многа гаварылася аб становішчы нашай літаратуры, у прыватнасці — паэзіі. Крытыкі, прадстаўнікі грамадскасці, самі паэты, выступаючы ў дыскусіях, адкрываюць выкавалі свае думкі і меркаванні, спрабавалі вызначыць шляхі, на якіх павінна іці сучасная савецкая паэзія. Асобныя таварышы проста забілі трыбогу: паэзія адстае, паэзія не любіць і мала чытаюць! Пры гэтым рабілася спроба некалькіх тэарэтычна абгрунтаваць нежыццёвасць паэтычнага жанра, даказаць, што ён не здольны глыбока адлюстравць вялікія падзеі сучаснасці.

Размовы такога характару закрываюць кожнага, хто мае дачыненне да паэзіі. Яны, апроч усяго, маюць і практычнае значэнне: да іх прыслухоўваюцца ў выдавецтвах і кнігагандлёвых арганізацыях. Мусяць таму ў выдавецкіх планах і на паліцях кніжных магазінаў стараюцца «пацісціць» паэзію, патрымаць яе ў загоне.

У сувязі з гэтым мне хочацца зазначыць, што жадаюць абмежаваць паэзію не мае пад сабою ніякіх падстаў. Наша паэзія была і застаецца вернай палецёніцай усіх, хто любіць жыццё, хто ўмее шчыра любіць, гнеўна ненавідзець, паёйна працаваць і мужна змагацца. Са зямнаста з паэтычным словам пачынаецца выхаванне падрастаючага пакалення. Вершы, калі яны непасрэдна, простыя па форме, цікавыя па задуме, выходзяць у маленькіх грамадзян нашай краіны любоў да роднае мовы, прыроды, дапамагаюць ім пазнаваць акаляючы свет. Вершы, як і песні, з маленства ўваходзяць у быт кожнага савецкага чалавека. Іх можна пачуць і за сямейным святлоным сталом, і на дэлаўным сходах, і на вуліцы, калі людзі ідуць па спатканне, на працу. Ужо так павялілася: без паэзіі не абходзіцца зараз бадзі ні адзін грамадскі вечар, якой-бы тэме ён ні быў прысвечаны.

Выходзіць, што паэзію любіць, любіць не горш за іншыя літаратурныя жанры. Гэта не патрабуе доказу. Гэта даказана самім жыццём. Трэба толькі, каб да паэзіі ставіліся не абіякава, а сумленна і сур'ёзна, як да састанова часткі нашай шматграннай і вялікай літаратуры.

Калі гавораць аб адставанні паэзіі, то, пэўна, маюць на ўвазе лік выданых паэтычных кніг і тэм, вырашаных імі. Кнігі—аскрывае паказчык развіцця паэзіі. Але, на жаль, іх вылікае яшчэ мала, часам не па віне саміх паэтаў. Такім чынам, адставае паэтычнага фронта выражаецца не сумарнымі лічбамі — тут не скажам, што паэтычны план такога васьмі года выканан на стоўкі васьмі прадэнтаў. Значыцца, падыходзіць да справы трэба крыху інакш. Трэба супаставіць паэзію з жыццём, паглядзець, як яна паспявае за ім, як яна адлюстраввае жыццёвыя з'явы.

Савецкія паэты, і вялікія і малыя, імкнучыся не адставаць ад жыцця. Яны жыва адкаляюцца на ўсе падзеі, што адбываюцца ў нашай краіне і за мяжой. Яны першымі з усёй шматлікай арміі літаратураў ідуць у разведку новых тэм і стараюцца вырашыць іх апэратыўна, уносячы сваё пасыльнае ўклад у скарбніцу літаратуры. Можна спаслацца хоць-бы на такі зямназначны факт. У адзін з прадвесных дзён гэтага года па радыё перадавалі настанову Іленума ЦК КПСС аб дэлаўшым развіцці сельскай гаспадаркі, аб асабнай цалініцы і абложных зямель. Адрозна-ж, пасля гэтай перадачы, перад мікрафонам з новымі вершамі выступілі паэты. Іх слова клікалі маладых патрыятаў Радзімы на Урал, на Алтай, — туды, дзе ім сказава быць партыя.

І так бывае заўсёды, калі што-небудзь новае здараецца ў нашым жыцці. Бо сіла паэзіі як літаратурнага жанра — у яе апэратыўнасці і мабільнасці: яна адразу ўрываецца ў жыццё, падымае і выдзірае людзей, нахвляючы іх на працоўныя пошдзвігі.

Вельга пагадзіцца і з тымі, хто сцвярджае, што паэзія не здольна глыбока адлюстравць з'явы жыцця. Так могуць працаваць толькі дэлеганты ці асноўныя працоўнікі паэзіі. У гісторыю літаратуры многа такіх прыкладаў, калі паэтычныя творы станаюцца асноўнымі літаратурнымі здыбткамі пэўнай эпохі. З першай паловай XIX стагоддзя мы з поспехам знаёміся, вывучаючы Пушкіна і Лермантава. Іх паэзія пераступіла парог некалькіх эпох і прадаўжае жыць, здываючы нас не толькі сваёй прыгажосцю, але і жыццёвай праўдай.

А хіба цяпер няма паэтаў, творы якіх па мастацкай і дэлаўнай вартасці стаюць побач з лепшымі творамі сучаснай прозы? Есць. І не адзін, не два. Паэты «Васілій Тэркін» А. Твардоўскага і «Сцяг брыгады» А. Куляшова чытаюцца не горш раманнаў, напісаных аб вайне. А гэтыя-ж паэтычныя творы ствараліся па гарах слядах ваенных падзей, і — можна быць упэўненымі! — будучы доўга жыць і выконваць сваё прызначэнне.

Надаўна ў Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшла новая кніга вершаў Максіма Танка. Паэт даў ёй вельмі прастую і дэкадэнтную назву — «У дарозе». Сваёй паэтычнай дарожай, пройдзенай за апошнія тры-чатыры гады, ён праёў сваё чытачоў па розных краінах, закінуў іх у розныя куткі зямлі. І чытачы запаміналі іх, бо паэт — дзе-б ён ні быў, куды-б ні звяртаў свой пагляд — глядзеў на жыццё ўдзільнымі і асянкім вачыма. Працаўнікі якога літаратурнага жанра змог-бы ахапіць столькі падзей, столькі геаграфічных раёнаў у адной, параўнаўча невялікай кнізе!

Савецкая паэзія — паэзія жыцця і барацьбы. Яна цалкам пазыць тым матам, за здзяйсненне якіх змагаецца наш народ — будаўніц камунізма. Будзем спадзявацца, што, вырашаючы многія пытанні, з'езд з асаблівай увагай паставіцца да паэзіі, надуме не поспехі, адхіліць усё, што перашкаджае яе росту, вызначыць шляхі яе дэлаўшага развіцця.

Месца паэзіі — заўсёды наперадзе!

Міхась КАЛАЧЫНСКІ.

Сустрэчы пісьменнікаў з чытачамі

На Мінскім трактарным заводзе

У клубе Трактарнага завода адбыўся вялікі вечар, прысвечаны барацьбе савецкага народа за мір. З дакладам «Советскі народ ў барацьбе за мір і дружбу паміж народам» выступіў пісьменнік П. Кавалеў. Паэты М. Танк, П. Глебка, К. Кірэенка, М. Калачынскі, А. Астапенка і праймаў А. Куляшоўскі прачыталі свае творы аб мірнай працы і барацьбе савецкіх людзей за мір.

У Віцебску

Шостага лістапада ў памяшканні Тэатра імя Я. Коласа адбыўся агульнагарадскі літаратурны вечар. Пісьменнік Я. Брыль паэзіяў прысутных з дасягненнямі беларускай літаратуры да Другога Усеаюзнага з'езду. З чытаннем новых твораў выступілі Т. Хадкевіч, Р. Няхай, А. Вялюгін і Н. Макаеў. Пісьменнікі сустраліся з вучнямі і наставнікамі дзесятай сярэдняй школы.

У Маладзечна

Перадз'ездаўскія літаратурныя вечары праводзяць у клубе чыгуначнікаў. Доклад аб сучасным стане беларускай літар

Кнігі беларускіх пісьменнікаў, выданыя ў перакладзе на рускую мову.

Стымул нашай творчай актыўнасці

Праз некалькі дзён — адкрыццё Другога ўсесаюзнага з'езду савецкіх пісьменнікаў, з'езду, у працы якога прымуць удзел лепшыя майстры слова ўсіх брацкіх народаў Савецкага Саюза, прадстаўнікі прагрэсіўнай літаратуры ўсяго свету.

І важнае слова, кожная думка таленавіцейшых паэтаў і празаікаў, драматургаў і крытыкаў, што будуць сказаны і выказаны з трыбуны з'езду, для ўсіх нас, і асабліва для маладзёжных літаратараў, будуць павучальнымі. Хочацца цвёрда верыць у вялікі поспех з'езду, у тое, што ён з'явіцца важнай падзеяй усяе нашай вялікай шматнацыянальнай савецкай літаратуры.

За мінулыя дваццаць год савецкай літаратуры накіла багаты вопыт, яна ўзможна і стала больш багатой, бо развілася пад жыватворным сцягам сацыялістычнага рэалізму, бо ішла ў нагу з жыццём, у нагу з народам, кіравалася вялікім і матуным вучэннем марксісма-ленінізма.

Мне, як дэлегату з'езду, аднаму з пісьменнікаў, што параўнальна нядаўна прыйшлі ў літаратуру, вельмі хочацца паслухаць пра ўсе новыя якасці нашай савецкай літаратуры, якія яна набыла за дваццаць год, пра той яе вопыт і найлепшыя рысы, на якіх трэба вышчытаць, якія мець за ўзор. І зусім натуральна, кожнаму з нас хочацца пачуць больш практычнага пра галоўны метад нашай літаратуры — сацыялістычны рэалізм, пра яго асаблівасці, яго развіццё і жыццёдзейнасць.

Няма сумнення ў тым, што з'езд прысвядзі значную ўвагу пытанню развіцця літаратуры брацкіх народаў СССР. На з'ездзе безумоўна будзе абмеркаваны творчы вопыт

і натхнёная пераклічка сяброў, што аддаюць у меру сваіх сіл і таленту, здатны сваё творчае працаваць на карысць усяго шматнацыянальнага савецкага народа — будаўніка камуністычнага заўтра. І нас, пісьменнікаў, вельмі цікавіць тое, каб пачуць на з'ездзе слова пра нацыянальную форму літаратуры пры яе сацыялістычным змесце, пачуць пра тое, як, за кошт чаго ўзаемна ўзабагацаюцца наша літаратура і становіцца ўзорам для ўсяе прагрэсіўнае літаратуры свету.

Мне асабіста хочацца таксама пачуць новае слова пра нашу даўнячую літаратуру, якая непазнавальна ўзрада пасля Першага з'езду і стала літаратурнай мільянаў самых захапляючых чытачоў ва ўсіх кутках зямлі, на мовах усіх народаў свету. Мне цікава паслухаць на з'ездзе не толькі пра тым тэндэнцыі, што ўсім відавочны, але і пра тым новым і неадкрытымі яшчэ з'яві ў даўнячую літаратуру, якія ёсць у ёй, растуць са з'яўленнем усё новых і новых твораў.

І яшчэ пра адно. Гэта адносна дыскусія пра наш пісьменніцкі Саюз. Мне хочацца, каб з'езд асудзіў усялякія размовы, што, маўляў, Саюз непатрэбны. Саюз пісьменнікаў СССР — вядомая грамадская арганізацыя ва ўсёй краіне і за яе межамі. Саюз праводзіць вялікую выхавальную і арганізатарскую працу ва ўсіх рэспубліках. Ён карыстаецца аўтарытэтам у масах, узаемадзейнічае ва ўсіх мерапрыемствах, што праводзяцца ў краіне. Таму з'езд павінен, на маю думку, прыняць рашэнне аб усеагульным умяшчэнні Саюза пісьменнікаў і павышэнні яго ролі, яго бяздольнасці.

Павел КАВАЛЕЎ.

Патрабаванні юнага чытача

Нас, настаўнікаў і вучняў, асабліва цікавіць творы пра школу, пра піонерскую дружыну, аб рабоце камсамольскай арганізацыі ў школе. Такія творы і ў рускай і ў беларускай літаратуры напісана вельмі мала.

Перад савецкай школай стаіць пачэсная задача выхавання моладзі для народнай гаспадаркі краіны. З гэтым бяззапярэчна чытаць нашы вучні пра выпускнікоў, якія пайшлі працаваць на прадпрыемствы і ў калгасы, пра машына-трактарныя станцыі, якія сталі рашаючай сілай у развіцці калгаснай вытворчасці, аб росвіце прамысловасці і сельскай гаспадаркі рэспублікі. Такія творы спрыялі б большаму абліжэнню школы з вытворчасцю. На вялікі жаль, кнігі, у якіх-бы ва ўсёй прыга-

жосці быў паказаны савецкі чалавек, з'яўляюцца вельмі і вельмі рэдка, хоць пошук на іх называюць вялікі.

Вялікі недахоп адчуваецца ў перакладной даўнячай літаратуры. У нашым рэспубліку прыязджае многа школьнікаў з іншых гарадоў краіны. Яны жадаюць пачытаць творы Я. Маўра, А. Якімовіча і іншых пісьменнікаў, але яны не перакладзены на рускую мову.

Трэба спадзявацца, што пасля Другога ўсесаюзнага з'езду пісьменнікаў гэтыя патрабаванні юнага чытача будуць задаволены.

Н. ЧАРНЯЎСКІ,
загадчык вучэбнай часткі
42-й сярэдняй школы г. Мінска.

Часопісы ў снежні

Значнае месца ў снежаньскім нумары «Полымя» займаюць новыя вершы М. Танка, П. Броўкі, М. Васілька, а таксама маладых паэтаў П. Макаля, Ф. Сабалеўскага. У перакладзе з рускай мовы С. Дзюргя друкуюцца цыкл вершаў Н. Гарулёва «Слова другу».

Праза ў нумары прадстаўлена апавяданнем М. Паслядовіча «Абалон» — пра людзей калгаснай вёскі, апавяданнем Ц. Доўганольскага «А ў полі бярозка стаяла» — на тэму аб выхаванні дзяцей, апавяданні на гістарычную тэму М. Салковіча. Тэму пераўвасаможы чалавек у калектыве распрацоўвае ў апавяданні «Другое нараджэнне» А. Карпюк.

Я. Васіленка выступае ў снежаньскім нумары з аднагоўткай «Адзіноце» — на тэму сям'і і савецкай маралі.

Нарыс І. Дуброўскага «Над Яседай» расказвае аб рабоце старшын аднаго з калгасу; дарожныя нататкі Р. Някая прысвечаны жыццю брацкіх рэспублік Сярэдняй Азіі.

У раздзеле крытыкі і біяграфіі будучы змешчаны артыкул С. Александровіча «Беларуская проза на рускай мове», артыкул Л. Залескай «Праблема народнасці ў драматургіі Я. Купала», рэцэнзіі В. Сакалова на кнігу А. Іванова «На Далёкім Усходзе», А. Есакова на беларускае выданне кнігі Я. Галана «З крывым сім'ем».

У шостым нумары альманаха «Савецкая Отчизна» чытаць знойдзеныя раманы Е. Кабака «Еднанне» — аб жыцці і барацьбе працоўных у былой Заходняй Беларусі.

У нумары друкуюцца вершы Н. Кісліка і Д. Семановіча.

Нарысы Я. Васіленка і Н. Алтухова расказваюць аб людзях савецкага чыгуначнага транспарту. У нумары змешчаны запіскі заслужанага майстра спорту А. Хоміча «На футбольных палях».

Багата прадстаўлена раздзел крытыкі і біяграфіі ў апошнім нумары «Савецкай Отчизны». Тут — артыкул кандыдата філалагічных навук А. Адамовіча «Заметкі пра якасць» — аб ваенным рамане ў беларускай літаратуры, артыкул М. Модзяля «Маладыя майстры беларускай сцэны» і артыкул Б. Бур'яна пра кнігу вершаў М. Аўрамчыка.

Шмат літаратурных матэрыялаў у снежаньскім нумары часопіса «Беларусь». Новыя вершы і байкі друкуюць К. Кірэнка, М. Машара, П. Прыходзька, Ул. Корбан, Э. Валасевіч, М. Скрыпка. Падборку вершаў А. Пракоф'ева пераклаў з рускай мовы А. Вяліч, апавяданне ўкраінскага пісьменніка В. Казачкіна — Я. Брыль. У нумары друкуюцца апавяданне М. Ваданосава «На лясной дарозе», замалёўкі І. Грамовіча аб жыцці беларускай сталіцы.

Арганізацыйную работу на ўзровень творчых задач

Перад з'ездаўская дыскусія, што разгарнулася на старонках «Літаратурнай газеты», закранула многа называў прыватных і актуальных пытанняў: тут і праблема становага героя, безумоўна, адна з самых хваляючых, тут і праблема канфілікту, і некаторыя праблемы нашай паэзіі, тут і спрэчка пра шматлікіх арганізацыйных пытанняў работы Саюза савецкіх пісьменнікаў. Напісана і нагаворана ня мала. Але, безумоўна, ні адна з гэтых праблем не вырашана да канца, больш таго, у асобных з іх не толькі не ўнесена яснасць, так неабходна для пачатку пісьменнікам, але праблемы гэтыя заблытаны абстрактнымі тэарэтычнымі разважаннямі. Такі лёс, пакуль што, праблемы канфілікту ў мастацкай творы. Усё тое, што напісана па гэтым пытанню, у тым ліку і апошнія артыкулы В. Чартова і А. Крона, не можа задаволіць ні пісьменнікаў, ні чытачоў. Усё гэта — агульныя разважання, вядомыя кожнаму, хто хоць крыху знаёмы з тэорыяй літаратуры. А на маю думку, імяна праблема канфілікту ў творы на тэму мірнага будаўніцтва павінна была заняць галоўнае месца ў перадз'ездаўскай дыскусіі. Вырашэнне гэтай праблемы, поўная яснасць у ёй дапамагалі б правільна вырашыць і многія іншыя пытанні аб становам герое, лірычным героі, форме творы і інш. Недахоп многіх апошніх твораў, асабліва маладых аўтараў, — у слабасці канфілікту. Выў час, калі з'яўляліся творы бесканфілітныя, дыпер у асобных творах — канфіліт часта нежыццёвы, надуманы, «высмактаны з пальца». А пры надуманым канфілікце — непэражана штурчаны, схематычныя вобразы. Дзе тут ужо гаварыць аб поўнакрываным становам герое!

Іван ШАМЯКІН

Вось чаму мне вельмі хочацца, каб на з'ездзе адбылася сапраўды творчая размова на гэтую тэму — аб прыродзе канфілікту, і каб размова гэтая была не абстрактная, а з канкрэтным разборам агульнавядомых твораў савецкай шматнацыянальнай літаратуры, — і тых, што ўжо ўвайшлі ў алаты фонд нашай літаратуры, і тых, што напісаны і апублікаваны нядаўна. Такая размова вельмі дапамагалі б усім нам, старым і маладым, вопытным і пачынаючым, у нашай будучай рабоце па напісанні новых твораў.

Перад з'ездам «Літаратурная газета» і цэнтральных часопісаў, аддаўшы, мабыць, усю ўвагу дыскусіям, называюць мала ўвагі аддавалі нацыянальным літаратурам, асабліва развіццю кожнай з іх, асабліва развіццю нацыянальных форм, жыватворчому ўплыву рускай літаратуры на нацыянальныя, узаемаўплыву, перакладам, выданнем нацыянальных літаратур і інш. Магчыма, што вінаваты тут не толькі рэдакцыі літаратурных органаў, але і самі мы, нацыянальныя пісьменнікі. Калі гаварыць канкрэтна пра пісьменніцкую арганізацыю БССР, тым і на старонках сваіх рэспубліканскіх газет і часопісаў мы называлі слаба і пасіўна абмяркоўвалі гэтыя хваляючыя пытанні. Пасля трэцяга з'езду пісьменнікаў Савецкага Саюза ў нашым часопісе «Літаратура і мастацтва», ні нашы часопісы не далі глыбокіх, няхай сабе і падлічаных праблемных артыкулаў, якія б узнімали важнейшыя пытанні развіцця беларускай савецкай літаратуры ў неперарывнай сувязі з тымі агульнымі праблемамі, якія ўздымаюцца перад усесаюзным з'ездам. Атрымалася, што па лініі творчай мы закончылі падрыхтоўку да ўсесаюзнага з'езду сваім з'ездам, які адбыўся яшчэ ў верасні. Хочацца, каб Другі з'езд пісьменнікаў Савецкага Саюза поўна і яскрава даў адказ на гэтыя пытанні нацыянальных літаратур увогуле і кожнай пасобку і, а пачасова, з усёй партыйнай прычыновасцю выявілі-бы нашы недахопы, агульны і прымятны, паказаў-бы верныя і ясныя шляхі да новага ўздыму нацыянальных літаратур.

Назваўшы шырока абмяркоўвалася перад з'ездам арганізацыйная работа Саюза савецкіх пісьменнікаў. Гэтыя пытанні выклікалі самыя гарачыя спрэчкі, самыя рэзкія разыходжанні ў прапановах. Некалькі маскоўскія таварышы дагаварыліся на сутнасці да таго, што прапанавалі ліквідаваць Саюз пісьменнікаў як арганізацыю і перанесці ўсё творчую працу на «вытворчыя пляцоўкі» — у рэдакцыі літаратурных часопісаў. Называюць прыкра, што і ў нашай арганізацыі знайшліся паслядоўнікі гэтых «ліквідатараў», якія, праўда, не адважваліся выступіць адкрыта, у друк, але прапагандавалі іх аўтарам адкрытага пісьма ў пісьменніцкіх колах. Цікава, што ўсё гэта пісьменнікі сярэдняга пакалення, якія, як кажуць, «выбіліся ў людзі», зававалі поўнае становішча ў літаратуры. Ім патрэбны былі Саюз пісьменнікаў, калі яны пачыналі сваю працу, калі абмяркоўваліся

іх першыя творы; яны былі называюць актыўнымі перад размеркаваннем кватэр, а пятер з выглядам «класікаў» з'яўляюцца ў Саюз раз у два месяцы і то больш у Літфонд, не ўдзельнічаюць у абмеркаванні твораў сваіх таварышаў, не чытаюць рэцэнзіі сваіх маладзёжных калег, лічыць, што выхаваннем моладзі павінны займацца іншыя, а ім да гэтага справы няма. Вось такія людзі і стаюць за арганізацыйны разлад, за поўную свабоду ад абавязкаў перад арганізацыяй, перад таварышамі на перу. Безумоўна, у арганізацыйнай працы Саюза пісьменнікаў многа яшчэ непрайграўнага мітусні, канцэлярысмы, пасяджэнняў, якія часта маюць толькі ўскоснае дачыненне да творчасці і толькі адрываюць людзей ад іх працы. Але ўсё гэта ідзе ад недасканаласці арганізацыйных форм работы і, нарэшце, ад таго, што забываюць некаторыя добрыя формы грамадскай работы; што многія пісьменнікі, не маючы пэўных абавязкаў, выступаюць у роўні са пэўных суб'ектаў, а не актыўных, дзейных членаў сваёй дружнай і аднай арганізацыі. З вопыту працы я пераконаўся, што ў нас, у ССН БССР (а структура амаль аднолькавая ва ўсіх рэспубліканскіх Саюзах), зазімне многа розных секцый, камісій, падкамісій і г. д. Даўно пара вырашыць, ці апраўдвае сабе камісія па крытыцы і яе формы работы. Ці не адна з тымі-ж пытаннімі займаецца камісія па рабоце з маладымі і камісія па прыёме? Ці патрэбна асобная секцыя гумару і сатыры і некаторыя іншыя секцыі?

Няма сумнення, што побач з творчымі праблемамі значнае месца на Другім з'ездзе зоймуць пытанні арганізацыйнай работы. З'езд, безумоўна, выкажацца за далейшае арганізацыйна-творчае ўмацаванне Саюза савецкіх пісьменнікаў, які ўсё зробіў называюць імям у справе мабілізацыі літаратараў на напісанне твораў, вартых вялікай эпохі сацыялізма, у справе з'яднання нацыянальных літаратур у адзіную матульную шматнацыянальную савецкую літаратуру; і абавязаны зрабіць яшчэ больш у гэтым напрамку. Літаратура наша вырасла, уступіла ў сваю сталасць, вырашалі яе задачы ў сувязі з агульным ростам дабраўты і культуры савецкага народа. І ў гэтых умовах называюць вырастае роля Саюза савецкіх пісьменнікаў, арганізацыянага на аснове прычынаў, выпрацаваных вялікім Горкім. Арганізацыйная работа павінна быць узната да ўзроўню творчых задач! Такаго рашэння чакаем мы ад з'езду. Такое рашэнне сустрае падтрымку ўсёй пісьменніцкай арганізацыі і мільяны савецкіх чытачоў.

добра распрацаваны сюжэт надае гэтую жыццёвую пераональнасць, без якой самы найлепшы канфіліт можа застацца мёртвай схемай.

Надуманыя сітуацыі, хрэсна пабудаваны ўзаемаадносінны людзей, адсутнасць дзеі спружыны, якая прывяла-б у рух дзеючых асоб, могуць агульніць самы найлепшы аўтарскі замысел. У выніку замест яркага мастацкага твора часта атрымаецца схема, у якой усё правільна пададзена, але непераканаўча паказана ў жыццёвых чалавечых вобразах.

Ік слабасць сюжэта адбываецца на якасці п'есы, гэта можа бачыцца на прыкладзе п'есы А. Маўзона «Наталія Крыўцова». На першы погляд тут, як быццам, ёсць і канфіліт, у якім чалавек неусульжэнна, дробнаму кар'ерысту, распушчкі і цыніку Віктару Крыўцову і яго акружэнню проціпастаўлены сумненні і высокамаральныя савецкія людзі: яго жонка Наталія Крыўцова, таленавіты канструктар Галай і іншыя. Бада толькі ў тым, што, размясціўшы свае баявыя сілы на выхадных пазіцыях, аўтар не прывёў іх у дзеянне. Яны супрацьстаяць адна другой, але вельмі слаба дзейнічаюць. Атрымалася гэта на той прычыне, што механізм сюжэта прымітыву і слаба прыгнаны. Калісіні гэты часамі круціцца самі па сабе, не прыводзячы ў дзеянне іншыя частак сістэмы. І перш за ўсё не дзейнічае асноўная спружына, — та я справа, вакол якой зварываецца ўся каша. Справай гэтай наймальна з'яўляецца пабудова нейкага важнага станка, але што гэта за станок, для якой справы ён патрэбны, — мы не ведаем. Не ведаем таксама, чаму гэта стварэнне таленавітага канструктара не хоча рухацца, якая шкода наносіцца гэтым народнай гаспадарцы і хто за гэта хварэе. Асноўным сюжэтным ходам у п'есе з'яўляецца тое, што Галай па той прычыне, што ён нічога не ведае аб гэтым жульніцтве і па-ранейшаму лічыць Крыўцова сваім сябрам. Нядаўно махінацыю Крыўцова выкрываюць на чарэ спачатку, як і валежыць, сакратар парткома Захарав, потым

дзюргядным персанаж — інжынер Грыгор'ев, потым жонка Крыўцова. У выніку пытанне аб Крыўцовым станка на бюро парткома, пасаджэнне яго павінна адомыцца... пасля засоння.

Што датычыцца сямейных адносін, то гэта лінія яшчэ больш блызняная. З першай-жа сцэны, нават з першай рэзымы мы бачым Крыўцова як пашаняла, руспеніка і цыніка, які, не адукаваны, ганьбіць сваю жонку. Нам нават неуродзева, як такая чыстая жанчына, як Наталія, магла стаць жонкай Крыўцова. Дыпер гэты чужыя людзі. Наталія ведае, што муж ёй здраджае, але яна не амагаецца ні за яго, ні супраць яго. Яна забірае сына і ідзе ад яго. Яна не дабіваецца свайго шчасця і з ішчым чалавечым, якога, відаць, хавае.

Такім чынам, аўтар паставіў сваю гераіню ў такіх умовах, што яна не магла ў поўнай меры раскрыць у дзеянні выдатныя якасці савецкай жанчыны.

І вось, калі мы параўнаем апошнія п'есы А. Маўзона і А. Кучара з іх ранейшымі п'есамі — «Канстанцін Заслонаў» і «Гэта было ў Мінску», то ўбачым, што перавага застаецца па ранейшым. І прычына, мабыць, заключачца ў тым, што тады яны мелі не толькі гатовы канфіліт, які прынесла вайна, але ў значнай меры і гатовы сюжэт, які ім дапамог біяграфія выяўдзючым, сапраўдным герояў. Тут-жа нічога гэтага жыццё ў гатовым выглядзе не даю.

Значна лепш абстаці справа ў А. Маўзона, у яго камедыі «Выбачыце, калі дака!».

У асноўны канфіліт паложана тут жыццёвая супярэчнасць паміж грамадскімі і асабістымі, паміж дзяржаўнымі інтарэсамі — з аднаго боку, і паміж асабістымі кар'ерысцкімі мэтай — з другога. Вастрэна канфіліт павялічваецца яшчэ ад таго, што гэты кар'ерысцкі, антыдзяржаўны тэндэнцыі працягваюцца ў дзейнасці адказнага работніка, які сам павінен з'яўляцца ўзорам высокай савецкай маралі і прычыновасцю, для якога інтарэсы дзяржавы павінны быць сваявольнымі. Канфіліт гэты паказваецца на такой важнай і канкрэтнай справе, як задача хлеба дзяржавы. Рад удала знойдзены сюжэты халаў

(Працяг на 4-й стар.)

Канфіліт — аснова п'есы

Наша савецкая грамадская працягвае драматургію канфліцнай пратэзіі. Глядач хоча, каб на сцэне тэатраў савецкія людзі і іх выдатныя справы былі паказаны больш поўна і, галоўным чынам, больш ярка.

Кандрат КРАПІВА

Чаму імяна драматургіі наша грамадская працягвае больш за ўсё пратэзіі? Ці то нашым драматургам нехапае таленту? Ці то іх мала хваляюць вялікія справы савецкіх людзей? Відача, не ў гэтым справа. Трэба думаць, што і талентам нашым драматургіі не пакрыўджаны, і хваляюць іх справы нашага народа не менш, чым прадстаўнікоў іншых жанраў.

Дык у чым-жа справа? Ці не хваляецца прычына такога становішча ў тым, што мы, драматургі, не ўлічваем некаторых асаблівасцей асаблівасцей нашага жанра. Калі падыходзіць да пытання з гэтага боку, ды перш за ўсё прыцягвае да сябе ўвагу тая асаблівасць, што для драматургіі першараднае значэнне мае канфіліт, на падставе якога толькі і магчыма развіццё драматургічнае дзеянне. Калі ў іншых жанрах слабасць канфілікту можа быць у пэўнай меры кампенсавана непасрэдным умяшчэннем аўтара — навеставаннем, апісаннем, аўтарскі характарыстыкай дзеючых асоб, лірычным адступленнімі, у якіх аўтар можа выказаць свае пачуцці, — то ў драматычным творы ўсё гэта выключачца, і слабасць канфілікту дае сабе адчуваць самым катастрафічным чынам. Яна ачышчае на цыгне за сабой слабасць кампазіцыі, вядасць сюжэта, схематызм і беднасць у паказе дзеючых асоб.

Творы бесканфілітныя разбіта. Аднак нехта скажаць, што ў пытанні драматургічнага канфілікту мы ўжо разабраліся да канца. Перш за ўсё нічога не скажам выразна аб тым, што прырода канфілікту ў класавым і бескласавым грамадстве не аднолькавая. Відача, што і класавы і бескласавы грамадства рухаюцца наперад шляхам пераадолення супярэчнасцей, але характар гэтых супярэчнасцей і спосаб іх пераадолення розныя. У класавым грамадстве сутыкаюцца антагані-

стычныя сілы. Супярэчнасці там выступаюць больш рэзка, канфіліт развіваецца больш бурна, а гэта кладзе свае адрывкі і на драматургію. Аб гэтым пераканаўча сведчыць уся класічная драматургія, у якой крыніцай канфілікту ачытачна з'яўляюцца класавыя супярэчнасці і сацыяльная няроўнасць. Аб гэтым-жа сведчаць і п'есы савецкіх драматургаў аб грамадзянскай і Айчынай вайне, аб барацьбе з кулацтвам і іншымі элементамі, прыняццова вяржым сацыялістычнаму ладу. Успомні такіх савецкіх п'есы, як «Любов' Ірвая», «Вогненны мост», «Намшце», «Руськія людзі», «Чужыя цень». З беларускай драматургіі можна назваць у гэтай сувязі такія п'есы, як «Вацкішчына» Кузьмы Чорнага, «Вайна вайне» Якуба Коласа, «Над Бярозай-ракой» П. Габэкі, «Мост» Я. Рамановіча, «Пагібель воўка» Э. Самуйленка, «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Гэта было ў Мінску» А. Кучара, «Брэсцкая крэпасць» К. Губаровіча і іншыя. Усё гэтыя п'есы маюць у сваёй аснове сутыкненне вяржым, антаганістычных сіл. У іх ярка выяўлены глыбокі канфіліт, і развіваецца ён так, што разам з гэтым вырастаецца і дзе людзей, якія ў ім удзельнічаюць.

Але як-жа быць драматургам тады, калі яны спрабуюць адлюстраваць у сваіх творах наш мірнае будаўніцтва? Антаганістычныя класаў і груп у нас няма, сацыяльная няроўнасць знішчана. Тым не менш, і ў нашым сацыялістычным грамадстве існуюць супярэчнасці, і яны рухаюцца пераадоленням шляхам пераадолення. Праўда, супярэчнасці гэтыя не так выразна выступаюць, як гэта мае месца ў антаганістычным грамадстве, але яны, бесспрэчна, ёсць, на нейкай галеб зараджаюцца, нейкім спосабам (рэба думаць, адменным ад таго, які мы наглядзем у класавым грамадстве) вырашаюцца. Драматург павінен глыбока

ведць законы, на якіх развіваецца наша грамадства, і мець зоркае вока, каб у жыццё бачыць тым супярэчнасці, якія могуць легчы ў аснову драматургічнага канфілікту.

Мы часта не ўлічваем, што не кожнае сутыкненне, хоць сабе і вострае, з'яўляецца сапраўдным канфілітам, вартым увагі драматурга. Калі праціўнікі стаюць на адных тым-жа самых ідэйных пазіцыях, кіруюцца аднолькавымі маральнымі прычынамі, то ў такім выпадку мы, відача, маем справу не з глыбокім канфілітам, які можа ахапіць усю істоту чалавек і сур'ёзным чынам адбывае на яго лёсе, а з разыходжаннем прыватнага шаруду. П'еса, пабудаваная на такім канфілікце, наўрад ці можа глыбока ўздзяваць чытача. Часцей усюго ў такіх выпадках атрымаецца тое, што мы называем бесканфілітнай п'есай, прычым для гэтага аўсім не абавязкова, каб аўтар прытрымліваўся свядома творы бесканфілітнасці. Ён можа быць шчыра перакананы, што яго твор пабудаваны на вострым канфілікце, ды буда ў тым, што гэты канфіліт негнутуны, не дзейсны. І як часта савецкія драматургі спытаюцца імяна на гэтым месцы!

Каб даць і не хадзіць за прыкладамі, возьмем такую беларускую п'есу, як «Непалакойныя сэрцы» Алеся Кучара. Галоўны недахоп ёе заключаецца імяна ў тым, што ў аснове п'есы няма глыбокага канфілікту, на якім можна было-б разгарнуць скрэзнае драматургічнае дзеянне. Сутычка паміж галоўным інжынерам заводу Курневым — з аднаго боку, і драматургам, партаргам і маладзёжнай брыгадай, якая амагаецца за асаўенне аўтаматычнай лініі, — з другога боку, не можа адграць ролю такога канфілікту. Па-першае, гэты так званы канфіліт адбываецца ў вузкай сферы тэхналогіі вытворчасці, па-другое, сама сітуацыя з'яўляецца нежыццёвай, вобраз галоўнага інжынера непераканаўчы. Нам невядомы кар'ерны яго настроі, матывы яго паводін, яснасць яго ідэйнай пазіцыі. Не то гэта ідэйны праціўнік, не то беспрэчыновым кар'ерыст. Ніводная з гэ-

тых якасцей у ім пераважаюча не паказана, а таму і ўчыні яго здольна нам неапраўданым, і чым актыўней і напорыцей ён дзейнічае, тым больш недарочнымі здаюцца нам яго паводніны.

Па-трэцяе, і гэты канфіліт займае ў п'есе не такое ўжо значнае месца. У п'есе ёсць імяна і іншыя матэрыялы, які да гэтага канфілікту ніякага дачынення не мае. Тут людзі сыходзяць з творавага шляху, парушаюць законы савецкай маралі і этыкі і зноў вяртаюцца на правільны шлях, тут некалькі пар хаваюцца, разыходзяцца, зноў сыходзяцца, — і ўсё гэта незалежна ад асноўнага канфілікту. У выніку, п'еса распадаецца на асобныя кускі, у якіх мы бачым часамі жывыя сцэны, цікава намерыны характары, але цэльнага твора не атрымаецца.

Аркадзь МАУЗОН

Два новыя спектаклі

У тэатры імя Ленінскага комсамола Беларусі

З тэатрам Ленінскага комсамола Беларусі гледачы Мінска апошні раз сустрэліся ў канцы лета гэтага года. Мінчанам спадабаўся здольны акцёрскі калектыў, роснастаіны і цікавы рэпертуар. У памяці засталіся хваляючыя спектаклі, створаныя на лепшых п'есах савецкай драматургіі, а таксама рускай і заходняй вясці. І хоць не ўсе паказаныя спектаклі былі аднолькава ўдалыя — было відаць гадоўнае: тэатр ідзе па правільнаму шляху пошукаў свайго творчага аблічча.

Свой новы сезон у Брасце тэатр распачаў двума новымі спектаклямі: «Гісторыя аднаго каханя» К. Сіманавы і «Не было ні гроша, ды раптам алтын» А. Астроўскага.

«ГІСТОРЫЯ АДНАГО КАХАННЯ»

Тэма каханя ў творчасці К. Сіманавы не новая. Яна прысутнічае ва ўсіх яго папулярных драматургічных творах. Але ж найбольш поўнае раскрыццё яна знайшла ў п'есе «Гісторыя аднаго каханя» — гісторыі ўзаемаадносін Алексея Маркава і яго жонкі Каці.

Мужным, стрыманым і сціплым з першага знаёмства паўстае перад намі Алексей Маркаў. Ён не любіць прыгожых слоў, зацікава праўдзіна пачуццямі, лозы. Сын камуніста, што загінуў у грамадзянскую вайну, і сам камуніст — ён жыве адзіным жаданнем заўсёды быць на перадавой лініі жыцця. За гэта і пакахала яго дзесяць год назад Каця. Іх каханне было сцягнутае дружбай, шчырасцю, павагай. І вось памірае іх адзіны сын. Валікае гора зрабіла Алексея яшчэ больш маўлявым, яшчэ больш стрыманым, і Каця здаецца, што ён яе больш не кахае. Так унікае ў гэтай сім'і першы надум. Магчыма Алексей і Каця адрознілі-б адна аднаго, калі-б не з'явіўся іх даўні сябра Андрэй Ваганаву са сваім каханнем да Каці.

Завязваецца канфлікт, які мог-бы перарасці ў пошную меладраму са звычайным традыцыйным трохкутнікам, калі-б аўтар не пранізаў п'есу высакордайнай ідэяй барацьбы ўзвышанага з пошлым, не паказавшы ўсёй велічы савецкага чалавека, а гадоўнае — таго новага, што кіруе цалкам чалавечымі пачуццямі — камуністычнай мараль.

Алексей Маркаў перамагае не выпадкова, а таму, што яго каханне, няжы скаванае за знешняй суровасцю і недагаворнасцю, больш высакордайнае і чыстае, чым «узвышанае», «спалкае», аздобленае кветкамі і гарачымі пачуццямі каханне Андрэя. Каханне Алексея ідзе ад сэрца, ад усёй яго сутнасці. Каханне Андрэя — ад гэтага дробнага чалавека, які жыве такой філасофіяй: для таго, каб дамагчыся каханя, усе сродкі добрыя.

Так драматург унікае таму высокай савецкай мараль і пачуццям каханя.

Як-жа прычэпаў п'есу тэатр (рэжысёр Г. Волкаў, мастак М. Смародзін), што атрымалася глядач, які, дарчы, з неасваёнай увагай сочыць за разгортваннем падзей спектакля?

Трэба адзначыць адразу-ж: «Гісторыя аднаго каханя» ў аснове сваёй беспірэчна ўдача тэатра. Кожная мінацыяна, трактоўка амаль кожнай ролі, багачце фарбаў, якімі акцёры напоўнілі свае вобразы, сапраўднае жыццё, якім павязвае са сцэнай, — усё гэта надае спектаклю спецаблівую цэльнасць, такую патрэбную і каштоўную ў пастаноўцы такога роду твораў. Здаецца, што мы завіталі ў госці да добрых знаёмых і тых, расказаўшы нам аб сваім горы, чакаючы ад нас добрай і разумнай парадзі. Так спектакль аваладовае гледачом і ўбагачае яго новым разуменнем законаў і правіл грамадства.

У гэтым заслуга режысёра Г. Волкава, які паказаў сваё майстэрства, умелна прыкнінуў у глыбіню чалавечыя перажыванні і пачуццямі, а самае важнае, яра выліў ідэю перавагі камуністычнай маралі, яе несакрушальную сілу ў барацьбе з перажыткамі мінулага, абавязковую перавагу новага над старым.

Шчодрэ дапоўніў ролі Алексея сваёй асабістай трактоўкай артыст В. Укусаў. Яго Алексей — жывы чалавек, які можа любіць і ненавідзець, радавацца і перажываць. Вышэй за ўсё ў жыцці ён ставіць годнасць чалавека. І калі Алексей заўважае, што Каця хіліцца да Андрэя, ён, бязмежа любячы яе і змагаючыся за яе, трымае сябе так, як і павінен сябе трымаць мужны чалавек. Яму патрэбна або сапраўднае каханне, або ніякага. Чым далей разгортваецца падзеі, чым лепш мы знаёмімся з Алексеем — Укусамым, тым больш верым мы ў тое, што праўда на яго баку і што ён не можа не перамагчы.

Артыст атрымаў багаты драматургічны матэрыял. Алексей расце па ходу падзей, яму тое-сёе даводзіцца перагледзець і ў сваім характары, што таксама выразна паказана артыстам.

Роснастаіны і цікавае малое акцёр адносіны свайго героя з Кацяй. У кожнай сцэне сваё, уласцівае імяна ёй інтанацыя, тонкі малюнак псіхалагічных перажыванняў. Парэзную стацыяна Алексей — Укусаў і да іншых дзеючых асоб. Вось ён расказвае сябру — старому палярніку Голубу, як паміраў яго сын, і мы бачым, як ён перамагае боль страты.

Глыбока раскрыла ролі Каці артыстка Т. Канававала. Перад гледачом — складаны псіхалагічны вобраз. Дзесяць год таму назад яна пакахала Алексея. Прайшла з ім іначы ў яшчэ ў будучы, які ўзволіў яе муж. Але з гадамі прыйшло жаданне адпачыць, яна крыху стацілася. Ёй здаецца, што Алексей кахае яе ціпер менш, чым калісьці, а ёй толькі дваццаць дзесяць год. Яна хоча часцей бачыць на тэатры мужа ласкава ўсмішку і чуп словы — «я цябе кахаю», бачыць кветкі, карачей, адчуць цэльнасць, якой была пазбаўлена на працягу апошніх год. І тады яна выдумляе сабе «цікавага чалавека» Андрэя Ваганаву. Можа сапраўды вярта нашкадаваць яго, тым больш, што вяртае, які ёй здаецца, нічога іншага, апроч спачування яго «валікаму» каханню і не жадае.

Артыстка Т. Канававала даносіць усю гэтую складаную гаму жыццёвых перажыванняў вельмі выразна і надзейна тэатру, прымушаючы верыць, спачуваць ёй і нават дараваць памылку.

Крыштальна чыстым, праўдзівым з'яўляецца ў спектаклі стары палярнік Ілья Голуб у выкананні артыста М. Абрамава. У стварэнні гэтага характару акцёр карыстаецца шырокімі мажамі. Голуб — жывы чалавек з яра акрэсленай біяграфіяй, які можа жыць толькі ў дзеянні, у руху, у стваральнай працы.

У вострай сатырычнай манеры іграе ролі Марыя Петруфіна, суседкі Маркавых, артыстка О. Захарова. Яна выразна даносіць да гледача аўтарскую думку аб тым, што яшчэ ёсць у нас мяшчане, для якіх чужое няшчасце — шчасце, чужое гора — радасць.

З іншых эпизодычных ролей запамінальныя вобразы стварылі артыстка А. Ілюшын і ролі капітана і С. Юркевіч у ролі карэспандэнта.

Ёсць у спектаклі і прындыповы недахоп у трактоўцы ролі Андрэя Ваганаву, якую выконвае малады артыст К. Завістоўскі.

Ён іграе Андрэя чалавекам, які шчыра кахае Кацю, з чым аніж не гэта падзеі, тым больш, што гэта не вынікі не з аўтарскай задумкі, ні з учынкаў самага Андрэя. Подасце не можа быць апраўдана нават, калі яна прыкываецца такім узвышаным пачуццём, як каханне.

Гэты істотны недахоп можа і павінен быць выпраўлены, тады спектакль стане яшчэ больш цікавым і трывала ўвоўдзе ў рэпертуар тэатра.

«НЕ БЫЛО НИ ГРОША, ДЫ РАПТАМ АЛТЫН»

Другі новы спектакль, паказаны ў гэтым сезоне, — «Не было ні гроша, ды раптам алтын» А. Астроўскага.

Як вядома, гэтая п'еса была напісана ў пачатку 70-х гадоў, калі ў творчасці вылікае руская драматургія ўсё яшчэ і яшчэ выступаюць ноты рашучага пратэсту супраць улады грошай, нажывы, ліхварства. У гэты-ж час ён звартаецца і да тэмы крызісу дваранства.

Странна і ліхваром, чалавекам без усялякага сумнення вылікае ў гэтай п'есе цэнтральны вобраз — Міхей Міхеевіч Круціцкі. Грошы ў яго — адзінае захаванне і мэта. У імя грошай ён абязвольвае сотні людзей, дэда не дае да смерці жонку, гатовы прадаць памініцу, і калі страчвае грошы — каляе жыццё самагубствам.

Гэтай-жа прагай грошай жывуць і іншыя і іншыя дзеючыя асобы. Не выпадкова кудышні толькі для адрова вядомае гудзе гароднішай, асноўны яго занята іншы — скупка крадзенага. Марыць аб нявесце з грашымі малады чалавек Бакушын, дэда не вар'яецца ад радасці, знайшоўшы грошы, мяшчанка Мігачова і яе прыдуркаваты сынко Елеса.

Глыбока распрабаваны гэты тэму, Астроўскі не забывае і таму яму жанчыны ў цёмным царстве тагачаснай рэчаіснасці. Вымушана прадаваць сваю маладосць і дзявочы гонар Насці — пляменніца Круціцкі. Пры дапамозе грошай гатовы абыць з рук абы кому сваю дачку Ларысу кудышні Епішкіны.

Законамерна чакаем, што спектакль вылікае асіду да Круціцкіх і яму падобных. На жаль, такога спектакля ў пастаноўцы тэатра Ленінскага комсамола не атрымаўся.

Рэжысёр І. Ваганаву не падкрэсліў ідэю п'есы, а абмежаваўся, па сутнасці, спаконным малюнак вонкавага паказу падзей і людзей таго часу. У спектаклі не акцэнтавана ўвага на цэнтральных тэмах. Нема ў ім трагедыі Насці, не адчуваецца ўлады грошай, аб чым так яра расказваецца ў літаратурным творы. Нямаледа

ма з якой прычыны режысёр выкрасіў з чацвёртага акта сон Насці, дзе яна бачыць свае хаўтуры. А ўся сцэна першага акта, дзе Насці з дэткай ідуць да купцоў прасіць на пасад, пабудавана так, што глядач нават не бачыць твары Насці і не ведае, як яна ставіцца да гэтага ўчынку, што зневажае яе чалавечую годнасць.

Не адчуваецца клопату пастаноўчыка аб тым, каб сказаць у спектаклі нешта сваё. На сцэне — асобныя жарнавы маляўнікі, якія нагадваюць Астроўскага толькі вонкавымі атрыбутамі таго часу.

Таму не даўна, што не ўдаліся многія вобразы спектакля і ў першую чаргу такая, як вобраз Насці (артыстка Л. Хрол) і Бакушына (артыст Ю. Уласаў).

У трактоўцы Л. Хрол не адчуваецца пакут Насці, якая вымушана прадаць сваю маладосць кудышні Раванавесу. А між тым, Насці кахае Бакушына. Яна за сваё невялікае жыццё бачыла шмат гора. Артыстка павіна была іграць не найўнёў дэушчыню, а чалавека, які разумее ўвесь жах свайго становішча і цёмным царстве гадзіароў ідеам і душой. Вобраз Насці ў аснове сваёй — вобраз трагедыі і ў такой яго трактоўцы была-б пазнавальная каштоўнасць спектакля для моладзі.

Тое самае можа сказаць і пра артыста Ю. Уласава, які таксама не раскрыў гадоўнага ў вобразе Бакушына. Мы не бачым, што за чалавек Бакушын. Не ведаем, ці кахае ён Насці, ці не. Ці іграе ён высакордайна чалавека, ці ён сапраўды сумлены чалавек, які вымушаны, жывучы спрод ваўкоў, выць па-воўчаму?

Так, два вобразы, якія павіны быць выразнымі таго светлага, у імя чаго Астроўскі змагаўся сваёй творчасцю, не аніжалі вырашаны ў спектаклі.

Разам з тым у спектаклі радуе вылікае акцёрскае майстэрства асобных выканаўцаў. Асабліва цікава і на высокім прафесіянальным узроўні іграе ролі Круціцкага артыст П. Маркін. Выдатны маладыя ролі спалучаецца з глыбінкім унутраным асметам. Больш поўна запінае чалавечай годнасці цяжка сабе ўявіць. Хацяся-б толькі жадаць акцёр, каб ён знайшоў больш яркія фарбы для паказу трагедыі, якую ён перажывае пасля таго, як агубіў свае грошы.

У манеры тэатра Астроўскага іграюць артысты А. Качатова (Мігачова), А. Астроўна (Фецінья), Т. Заралок (Ларыса). Крыху выліваецца з гэтага стылю артыстка С. Бурдэнак, якая іграе жонку Круціцкага Анну Тіханаву.

Два новыя спектаклі тэатра Ленінскага комсамола Беларусі, нягледзячы на тое, што ў аснове іх папярэдзены розныя драматургічныя творы, што ў іх паказаны розныя эпохі, даюць падставу гаварыць аб асноўным у жыцці творчага калектыву — яго матанакараванасці, яго разуменні сваёй выхавальнай ролі. І калі спектаклем «Гісторыя аднаго каханя» тэатр зрабіў патрэбную і карысную справу і наблізіў да сабе гледача, дык спектаклем «Не было ні гроша, ды раптам алтын» ён гледачу амаль нічога не даў.

Тэатр мае ўсе магчымасці для таго, каб ствараць хваляючыя спектаклі. Варта толькі стаціцца больш строга да кожнай новай работы, пазбягаючы зніжэння творчай прадавальнасці.

Г. Брэст.

Зыходзячы з таго, што літаратура з'яўляецца адлюстраваннем рэчаіснасці і што ў нашай савецкай рэчаіснасці становіцца пераважае над адмоўным, некаторыя крытыкі патрабуюць, каб станоўчае і адмоўнае паказвалася ў кожным літаратурным творы ў такой-жа прапорцыі, як гэта мае месца ў рэчаіснасці. Прад'яваюць такіх патрабаванняў кожнаму твору гэта значыць не адрозніваць гімна ад памфлета, забываць аб тым, што кожны літаратурны жанр мае сваё асаблівасці і свае спецыфічныя заданні. І ад адмоўнае ў нашай рэчаіснасці не рабаўлена роўнамерна, які некаторыя сабе ўяўляюць. Пры агульным вылікі пераважанні станоўчага ёсць ачагі дэкантэнцыя адмоўнага значна вышэй сярэдняга арыфметычнага. Такія увагі ў першую чаргу і прыцягаюць увагу сатырыка-камедыяграфу. Тут ён часцей за ўсё і сутнаецца з жыццёвай сітуацыяй, якая можа легчы ў аснову сатырычнай камедыі.

Часамі драматургія ўлікаюць у тым, што ў цэнтры яго сатырычнай камедыі стаіць адмоўны перажыццё. Гэта падобна на тое, калі-б мы ўлікалі з'яўляюць у тым, што ў цэнтры яго увагі знаходзіцца нарыў, які ён збярэцца ўскрыць, клопаціцца аб здароўі чалавека. Прызначэнне-ж сатырычнай камедыі — выкрасіць з яе імя добра. У драматычным творы можна гэта зрабіць, толькі паказаўшы ало ў дзеянні, прычым так, каб яно ў дастатковай меры правільна і паказала ўсе свае шкодныя якасці. Але як-жа гэтага можна дасягнуць, калі не паставіць носьбіта зла ў цэнтры увагі, а пакінуць нядзе ў ценю. У такім выпадку з'яўляе ў доўнай меры не будзе выкрыта і мата драматургія не будзе дасягнута. Паказ таго, што ў нас становіцца перамагае, а адмоўнае асуджана на патыбель, ахляпаецца зусім не ў тым, каб у

сатырычнай камедыі ставіць у цэнтры увагі станоўчага героя замест адмоўнага. Становіць афект у сатырычнай камедыі дасягнуць з'яўляе самім пафасам выкрыцця, пераканаўчай матывіроўкай учынаў дзеючых асоб, паказам абстаноўкі і прычын, у сілу якіх адмоўнае на поўны час можа актывізавацца і, вядома, паказам станоўчага, якое ўрэнце бярэ верх. Але імяна ўрэнце, бо калі з самага пачатку становіцца будзе пераважаць і падуляць адмоўнае, то зно не зможа сабе правіць з дастатковай паўнаўтай, яно будзе ліквідавана, але не выкрыта мастацкімі сродкамі, і добрай сатырычнай камедыі з гэтага не атрымаецца.

Такія, на маю думку, асаблівасці жанра сатырычнай камедыі.

Самой сабою зразумела, што для п'есы любога жанра, як і для кожнага літаратурнага твора, найважнейшае значэнне мае ідэйны змест. Але мы не павіны забываць пра тое, што ідэя ў мастацкім творы патрабуе спецыфічнага спосабу выражэння — праз мастацкі вобраз. Толькі ў такім выглядзе, дзейнічаючы не толькі на свядомасць, але, у першую чаргу, на пачуццё чалавека, яна становіцца найбольш даходлівай, пакідае глыбкі след у чалавечым успрыманні. Прычым у дачыненні да драматургіі гаворка павіна ісці аб стварэнні сістэмы чалавечых вобразаў. І тут на першае месца выступаюць такія моманты, які выбар канфілікту і распрабавання сюжэта, з чым мы часта спраўляемся недавальна. Карачей кажучы, справа ўспіраецца ў аваладовае майстэрства стварэння п'есы. Калі мы не прыложым у гэтым кірунку вылікі намаганняў, дык не здолеем узняць нашу драматургію на больш высокую ступень, не задавоім тых законавых патрабаванняў, якія прад'яўляе нам савецкі глядач.

Галоўны рэдактар Васіль ВІТКА.
Рэдакцыйная налегія: Заір АЗГУР, Дзмітрый АРЛОУ, Уладзімір АЛОУНІНАУ, Аляксей БАЧЫЛА (наменні галоўнага рэдактара), Васіль БУРНОВАСІ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Ірына ЖДАНОВІЧ, Павел КАВАЛЕУ, Барыс ПЯРНОВАСІ.

Схематызм з'яўляецца сапраўднай бядой нашай драматургіі. Дронна, калі драматург прывыкае мысліць у працэсе творчасці не канкрэтнымі вобразамі, а абстрактнымі катэгорыямі. Ён тады пераказвае праз матэрыяльную прыроду чалавека і аспіруе непасрэдна да грамадскай свядомасці дзеючай асобы, забываючы пра тое, што гэта свядомасць дзесяці мейсціца, што змяшчаюць у сабе з'яўляюцца жывы чалавек, з целам і кроўю, які ёсць, п'е, працуе, адпачывае, любіць, ненавідзець, радуецца і сумуе. І робіць тэму кожна на свой лад, чым і абумоўліваецца бязмежна рознастайнасць чалавечых жыццяў і характараў. Без гэтага ўсе людзі аднае сацыяльнай катэгорыі выглядаюць аднолькава, што мы, на вылікі жаль, і сустракаем у некаторых п'есах, у якіх замест людзей ходзяць па сцэне правільна вылісанія сацыяльныя катэгорыі. Такі бяздзейны дух не можа вылікаць жывой радасці гледача, імяна таму, што ён бяздзейны.

Наўрад ці ёсць неабходнасць гаварыць аб тым, якое вялікае значэнне для мастацкай пераканаўчасці п'есы мае яе мова. Слова ў п'есе служыць не толькі сродкам выказвання пачуццямі і думак дзеючых асоб, яно яшчэ нясе на сабе і канструктыўную нагрукку. Таму яно павіна быць у вышэйшай меры метапаказаным. Дзеючы асоб павіны гаварыць не тое, што яны наогул могуць гаварыць пры дадзеным акаліччэннях, а толькі тое, што з'яўляецца неабходным для раскрыцця аўтарскага замысла. У п'есе не павіна быць выпадковых рэплік. Кожная фраза павіна быць нечым абумоўленай і ў сваю чаргу нешта абумоўліваць у сэнсе развіцця драматычнага дзеяння. Толькі пры такой умова мова п'есы будзе дзейнай, спонічнай. Лішні слоўны матэрыял у п'есе гэтакава перашкаджае развіццю дзеяння, як нясе, які трапіў у машыну, перашкаджае яе правільнай і бяздоўнай рабоце.

Што датычыцца сатырычнай камедыі, то для яе з'яўляюцца абавязковымі ўсе

ма з якой прычыны режысёр выкрасіў з чацвёртага акта сон Насці, дзе яна бачыць свае хаўтуры. А ўся сцэна першага акта, дзе Насці з дэткай ідуць да купцоў прасіць на пасад, пабудавана так, што глядач нават не бачыць твары Насці і не ведае, як яна ставіцца да гэтага ўчынку, што зневажае яе чалавечую годнасць.

Не адчуваецца клопату пастаноўчыка аб тым, каб сказаць у спектаклі нешта сваё. На сцэне — асобныя жарнавы маляўнікі, якія нагадваюць Астроўскага толькі вонкавымі атрыбутамі таго часу.

Таму не даўна, што не ўдаліся многія вобразы спектакля і ў першую чаргу такая, як вобраз Насці (артыстка Л. Хрол) і Бакушына (артыст Ю. Уласаў).

У трактоўцы Л. Хрол не адчуваецца пакут Насці, якая вымушана прадаць сваю маладосць кудышні Раванавесу. А між тым, Насці кахае Бакушына. Яна за сваё невялікае жыццё бачыла шмат гора. Артыстка павіна была іграць не найўнёў дэушчыню, а чалавека, які разумее ўвесь жах свайго становішча і цёмным царстве гадзіароў ідеам і душой. Вобраз Насці ў аснове сваёй — вобраз трагедыі і ў такой яго трактоўцы была-б пазнавальная каштоўнасць спектакля для моладзі.

Тое самае можа сказаць і пра артыста Ю. Уласава, які таксама не раскрыў гадоўнага ў вобразе Бакушына. Мы не бачым, што за чалавек Бакушын. Не ведаем, ці кахае ён Насці, ці не. Ці іграе ён высакордайна чалавека, ці ён сапраўды сумлены чалавек, які вымушаны, жывучы спрод ваўкоў, выць па-воўчаму?

Так, два вобразы, якія павіны быць выразнымі таго светлага, у імя чаго Астроўскі змагаўся сваёй творчасцю, не аніжалі вырашаны ў спектаклі.

Разам з тым у спектаклі радуе вылікае акцёрскае майстэрства асобных выканаўцаў. Асабліва цікава і на высокім прафесіянальным узроўні іграе ролі Круціцкага артыст П. Маркін. Выдатны маладыя ролі спалучаецца з глыбінкім унутраным асметам. Больш поўна запінае чалавечай годнасці цяжка сабе ўявіць. Хацяся-б толькі жадаць акцёр, каб ён знайшоў больш яркія фарбы для паказу трагедыі, якую ён перажывае пасля таго, як агубіў свае грошы.

У манеры тэатра Астроўскага іграюць артысты А. Качатова (Мігачова), А. Астроўна (Фецінья), Т. Заралок (Ларыса). Крыху выліваецца з гэтага стылю артыстка С. Бурдэнак, якая іграе жонку Круціцкага Анну Тіханаву.

Два новыя спектаклі тэатра Ленінскага комсамола Беларусі, нягледзячы на тое, што ў аснове іх папярэдзены розныя драматургічныя творы, што ў іх паказаны розныя эпохі, даюць падставу гаварыць аб асноўным у жыцці творчага калектыву — яго матанакараванасці, яго разуменні сваёй выхавальнай ролі. І калі спектаклем «Гісторыя аднаго каханя» тэатр зрабіў патрэбную і карысную справу і наблізіў да сабе гледача, дык спектаклем «Не было ні гроша, ды раптам алтын» ён гледачу амаль нічога не даў.

Тэатр мае ўсе магчымасці для таго, каб ствараць хваляючыя спектаклі. Варта толькі стаціцца больш строга да кожнай новай работы, пазбягаючы зніжэння творчай прадавальнасці.

Г. Брэст.

Зыходзячы з таго, што літаратура з'яўляецца адлюстраваннем рэчаіснасці і што ў нашай савецкай рэчаіснасці становіцца пераважае над адмоўным, некаторыя крытыкі патрабуюць, каб станоўчае і адмоўнае паказвалася ў кожным літаратурным творы ў такой-жа прапорцыі, як гэта мае месца ў рэчаіснасці. Прад'яваюць такіх патрабаванняў кожнаму твору гэта значыць не адрозніваць гімна ад памфлета, забываць аб тым, што кожны літаратурны жанр мае сваё асаблівасці і свае спецыфічныя заданні. І ад адмоўнае ў нашай рэчаіснасці не рабаўлена роўнамерна, які некаторыя сабе ўяўляюць. Пры агульным вылікі пераважанні станоўчага ёсць ачагі дэкантэнцыя адмоўнага значна вышэй сярэдняга арыфметычнага. Такія увагі ў першую чаргу і прыцягаюць увагу сатырыка-камедыяграфу. Тут ён часцей за ўсё і сутнаецца з жыццёвай сітуацыяй, якая можа легчы ў аснову сатырычнай камедыі.

Часамі драматургія ўлікаюць у тым, што ў цэнтры яго сатырычнай камедыі стаіць адмоўны перажыццё. Гэта падобна на тое, калі-б мы ўлікалі з'яўляюць у тым, што ў цэнтры яго увагі знаходзіцца нарыў, які ён збярэцца ўскрыць, клопаціцца аб здароўі чалавека. Прызначэнне-ж сатырычнай камедыі — выкрасіць з яе імя добра. У драматычным творы можна гэта зрабіць, толькі паказаўшы ало ў дзеянні, прычым так, каб яно ў дастатковай меры правільна і паказала ўсе свае шкодныя якасці. Але як-жа гэтага можна дасягнуць, калі не паставіць носьбіта зла ў цэнтры увагі, а пакінуць нядзе ў ценю. У такім выпадку з'яўляе ў доўнай меры не будзе выкрыта і мата драматургія не будзе дасягнута. Паказ таго, што ў нас становіцца перамагае, а адмоўнае асуджана на патыбель, ахляпаецца зусім не ў тым, каб у

сатырычнай камедыі ставіць у цэнтры увагі станоўчага героя замест адмоўнага. Становіць афект у сатырычнай камедыі дасягнуць з'яўляе самім пафасам выкрыцця, пераканаўчай матывіроўкай учынаў дзеючых асоб, паказам абстаноўкі і прычын, у сілу якіх адмоўнае на поўны час можа актывізавацца і, вядома, паказам станоўчага, якое ўрэнце бярэ верх. Але імяна ўрэнце, бо калі з самага пачатку становіцца будзе пераважаць і падуляць адмоўнае, то зно не зможа сабе правіць з дастатковай паўнаўтай, яно будзе ліквідавана, але не выкрыта мастацкімі сродкамі, і добрай сатырычнай камедыі з гэтага не атрымаецца.

Такія, на маю думку, асаблівасці жанра сатырычнай камедыі.

Самой сабою зразумела, што для п'есы любога жанра, як і для кожнага літаратурнага твора, найважнейшае значэнне мае ідэйны змест. Але мы не павіны забываць пра тое, што ідэя ў мастацкім творы патрабуе спецыфічнага спосабу выражэння — праз мастацкі вобраз. Толькі ў такім выглядзе, дзейнічаючы не толькі на свядомасць, але, у першую чаргу, на пачуццё чалавека, яна становіцца найбольш даходлівай, пакідае глыбкі след у чалавечым успрыманні. Прычым у дачыненні да драматургіі гаворка павіна ісці аб стварэнні сістэмы чалавечых вобразаў. І тут на першае месца выступаюць такія моманты, які выбар канфілікту і распрабавання сюжэта, з чым мы часта спраўляемся недавальна. Карачей кажучы, справа ўспіраецца ў аваладовае майстэрства стварэння п'есы. Калі мы не прыложым у гэтым кірунку вылікі намаганняў, дык не здолеем узняць нашу драматургію на больш высокую ступень, не задавоім тых законавых патрабаванняў, якія прад'яўляе нам савецкі глядач.

Галоўны рэдактар Васіль ВІТКА.
Рэдакцыйная налегія: Заір АЗГУР, Дзмітрый АРЛОУ, Уладзімір АЛОУНІНАУ, Аляксей БАЧЫЛА (наменні галоўнага рэдактара), Васіль БУРНОВАСІ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Ірына ЖДАНОВІЧ, Павел КАВАЛЕУ, Барыс ПЯРНОВАСІ.

Схематызм з'яўляецца сапраўднай бядой нашай драматургіі. Дронна, калі драматург прывыкае мысліць у працэсе творчасці не канкрэтнымі вобразамі, а абстрактнымі катэгорыямі. Ён тады пераказвае праз матэрыяльную прыроду чалавека і аспіруе непасрэдна да грамадскай свядомасці дзеючай асобы, забываючы пра тое, што гэта свядомасць дзесяці мейсціца, што змяшчаюць у сабе з'яўляюцца жывы чалавек, з целам і кроўю, які ёсць, п'е, працуе, адпачывае, любіць, ненавідзець, радуецца і сумуе. І робіць тэму кожна на свой лад, чым